

„חוליגאנים-מקומם בבית-הסוהר!“ אמר לי החבר השופט

בתוכני בית-משפט סובייטי

- סאת שלוק כהן -

או על תמרו של משטרת-התנועה, ואיגו מתחשב בהוראה „אסור לנגוע בפרחים“ או „אין כניסה למשאיות“ — עלול הוא למצוא את עצמו בפני השופט. העונש ה־צפוי: שבועיים עבודת-פרך. גורל דומה מצפה לאורח שינסה להידחק לאוטובוס אחרי שהודיעו לו כי אין מקום

לחפש פחאשפה כדי להטיל בו את הגפרור. בתור לאוטובוס, לא נדחק איש. ואחרי שהכריטיסנית הודיעה „לא עלולות יותר“, היה קופא תור הנוסעים במקומו על המד־רנה, בכניסה לתחנת המטרו היו אלפי אנשים מצטופפים בצד אחד של המדרגות, שעה שהצד השני נשאר ריק כמעט לגמרי —

אחד משני עוריו, שישבו משני צדיו. „כן“, השיבו. „גמרנו.“

כך בוחרים שופט

מלכר תמרה ובעדה, הייתי העד היחיד שנכח באולם בית-המשפט הי אזורי מספר שלוש של מוסקבה. לא מפני שאסור לזרים להיות נוכחים בשעת בירור משפטי, אלא מפני שהמשפט לא עניין איש. בלשכתו הפרטית, המחוברת בדת צדדית אל אולם המשפט המרחה, קיבל אותי השופט חלדימיר חלדימירוביץ' גוסקוב לראיון מ־מושך, זהו גבר צעיר, בן 32, יליד לנינג־גראד שעבר למוסקבה אחרי שיחררו מ־הצבא. הוא למד בבית-הספר הגבוה לחוק ומשפט, מכהן כשופט מזה שנתיים. כיצד נתמנה לשופט? „אצלנו לא ממנים שופטים“, השיב בגאווה. „כאן העם בוחר את שופטיו. בית-המשפט שלנו הוא בית-משפט של העם.“

הוא הסביר את שיטת בחירת השופטים: מדי שלוש שנים נערכות בחירות אזוריות. כל אדם יכול להגיש את מועמדותו, בתנאי שיהיה בן 23 ומעלה, ושלא יהיה בעל עבר פלילי. אין שום צורך שיהיה בעל הכשרה מקצועית, או בוגר בית-ספר לחוק ומשפט. „כי לפסוק דין, זה לא עניין של ספרים“, הסביר השופט; „זה עניין של יושר לב ומחשבה, של הגיון, של חינוך ושל צדק.“

זאת אומרת שדמאגוג טוב, בעל כוח שיכנוע וידידים רבים יכול להיבחר כשופט? „באופן עקרוני — כן. אבל אתה מבין — הקהל שלנו אינו טיפש. המועמד חייב להופיע באסיפות-בחירות, להוכיח את עצמו כראוי לתפקיד החשוב.“

המשכתי לשאול: „גניח שבכל זאת נבחר אדם ללא כל הבנה בחוק ובתהליכי המשפט — הרי כל עורך-דין מפולפל יכול לטובב אותו על אצבעו הקטנה, בהסתמכו על ספרי-חוק ותקדימים.“

השופט צחק. „כל מה שאמרתי אמרתי מבחינה תיאורטית. במציאות, הרי שלפחות 90 אחוז מהשופטים הנבחרים הם בעלי השכלה משפטית. יחד עם כל שופט נבחרים גם שני עוררים, שתפקידם להתמחות בצד המשפטי של המקצוע. גם שופט-נבחר, אם אין לו מושג בחוק, נשלח להכשרה של כמה חודשים לפני שהוא נכנס לתפקידו. וחוזי מזה — אם בא עורך-דין פיקח מדי ומתחיל לצטט סעיפי-חוק, הרי אפשר פשוט להפסיק אותו באמצע ולדרוש ממנו שיראה את הספרים והסעיפים שהוא מצטט. אין כל בושה בזאת.“

הפחד מפני החוק

משכרתו של גוסקוב, המקביל בתפי קידו לשופט-שלום בישראל, נמוכה מזו הנהוגה בישראל, ומגיעה ל־1300 רובל (כ־240 ל"י). ברוסיה זוהי משכורת גבוהה יחסית, עולה על זו של רופא ממוצע. אם, לפני שנבחר לתפקידו, עבד השופט במשכורת גבוהה יותר, הוא ממשך לקבל את אותה המשכורת גם בתפקידו החדש.

אולם אם אין הבדל גדול ברמת המשכורות, קיים הבדל ניכר בין תנאי העבודה של שופט-שלום ישראלי לבין אלה של חברו הסובייטי. שמיעת המשפטים מתחילה בתשע בבוקר — ובשעה 11 אין לשופט מה לעשות עוד. יש לנו מספיק בחיי משפט, מספיק שופטים — ומעט משפטים. הסביר השופט גוסקוב. הוא גם נהנה מ־חופשה שנתית של חודש אחד.

שאלתי אותו אם יש קשר בין מעוט המשפטים לבין העובדה כי אורחי מוסקבה הם ממושעים ושקטים כל כך, ורחובות העיר הם הנקיים והמסודרים ביותר שראיתי בחיי. השופט חייך: „כן, האזרחים יודעים כי לא כדאי לבוא למשפט.“

כבר מן היום הראשון במוסקבה התפעלתי מנקיון רחובותיה. איש לא זרק בדלי-סיגריה, ואחרי שהצית סיגריה היה הולך מטר

הכר שופט“, אמרה האשה, „אינני לחסך כסף לשיכון ואומר שטוב לו בבית הוריו. אני אשה הרוצה בית וילדים משלי. אינני יכולה לחיות בדירה אחת עם אמו, כשהוא כל רגע אומר „אמי לא היתה עושה כן, אמי חושבת אחרת.“ אני מבקשת ממך, חבר שופט, לאשר את בקשתי לגירושין.“

תמרה סטפני אוליאקובה — עגלגלה, בלונדית, מלאת-חיים — חורה למקימה.

„יורי יוריסביץ' אוליאקוב“, קרא השופט לבעל. „מה יש לך לומר?“

יורי יוריסביץ' קם ממקומו. „מה אני יכול לעשות, חבר שופט, זה לא הולך. אנחנו לא מסתדרים.“

„אתה מסכים לגירושין?“

„כן.“

„יש ילדים?“

„לא.“

„טוב. הנני קובע כי נשואיכם בטלים ואתם יכולים להוציא תעודת-גירושים. פנו למזכירות בית-המשפט והיא תסדיר את הפורמליות. זה הכל. אתם יכולים ללכת.“

יורי ותמרה עזבו את בית-המשפט, גרושים. „זה הכל להיום, לא?“ שאל השופט את

חבר שופט זהו שופט-השלום חלדימיר חלדימירוביץ' גוסקוב, מבית-המשפט האזורי מספר שלוש במוסקבה, שצולם בלשכתו בשעת הראיון המיוחד עם ראש מערכת העולם הזה שלום כהן. „עד כמה שאני יודע, אתה חזר הראשון שנכנס לבית-משפט מוסקבאי בכוונה ברורה של כיוסי עתונאי“, אמר השופט.

עוד, או שיכנס לתחנת המטרו במדרגות השמורות ליציאה, זרק בדלי-סיגריה ברחוב? אם השופט במצב-רוח טוב, זה יעלה לו עשרה רובל. אם נער עד גיל 16 עבר עבירה החייבת קנס, מוטל הקנס על הוריו.

בית-המשפט יכול להטיל קנסות עד עשרת אלפים רובל. נהג משאית שעבר „מצד שמאל“ (עבודה בלתי-חוקית) והכניס את הרהחים לכיסו, יחוייב לשלם קנס של 5000 רובל ולהחזיר את הסכום שהרוויח מן הצד. בחוק הרוסי אין עונש מורכב של קנס ומאסר; או שהאיש משלם קנס, או שהוא הולך למאסר. בדרך כלל, מעדיפים השופטים לשלוח למאסר עם עבודת פרך.

הביאו את הגוף!“

כיצד מתבצעים ברוסיה המאסר והחקירה, לפני המשפט? האם כפי שמתארים זאת סרטי הוליווד — מגטי נק.הד. עולים במדרגות, יד קשוחה דופקת בדלת, דמות חגורה-אקדה נוטלת את זרוע הנאשם, מכניית שחורה מובילה אותו לבנין אפל, שער ברזל נסגר אחריה, סוף הפרשה? העמדותי את השאלה בפני השופט. „כל אורח יכול להביא למשטרה אדם שעבר עבירה“, הסביר הוא. „אך בדרך כלל מברוצ המעצר עלידי אנשי המיליציה (המשטרה) — אם במדים ואם בלבוש אזרחי כשהמדובר בעבירות קטנות, האיש מובא מיד בפני השופט. נקנס או נשלח למאסר. כשהמדובר בעבירות רציניות — רצח, פעילות נגד המשטר, הברחה, עיסוק מס־חירות בלתי-כשרות — נלקח החשוד ל־מעצר, עד גמר החקירה. לפי החוק האנגלי, הנהוג בישראל — ובשינויים מסויימים גם ברוב ארצות המערב — מותר למשטרה לחזיק חשוד בלי פקודה מן השופט לתקופה של 24 שעות בלבד. אחרי מועד זה עליה להופיע בפני שופט ולהוכיח כי

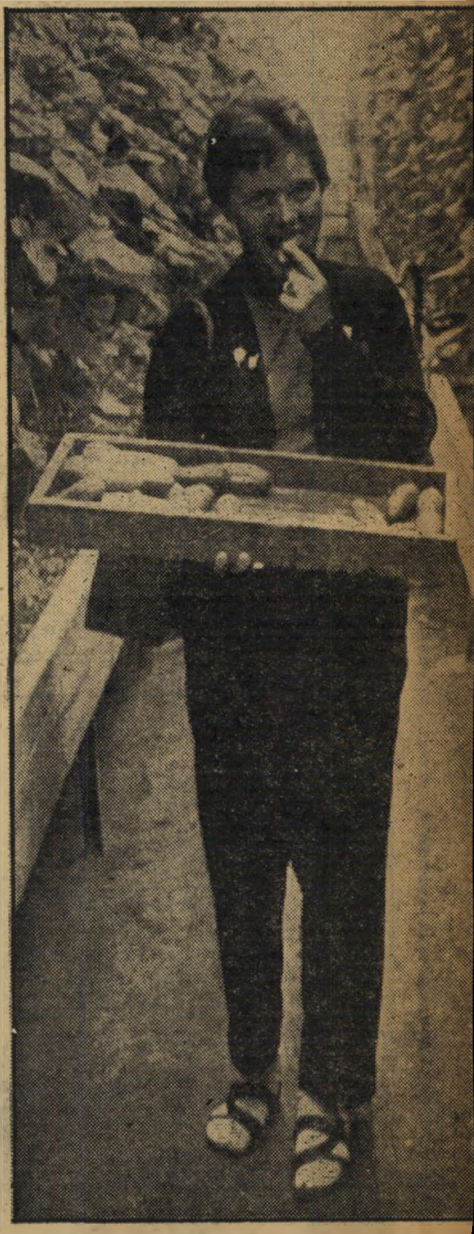
רק מפני שעל הצד שלהם היה כתוב „כניסה“ ואילו הצד השני היה מיועד ל־ציאה בלבד. לא הפרידה ביניהם שום גדר או מחיצה. רק המשמעת.

בעיר של שבעה וחצי מיליון תושבים, מוכרח להיות סדר, הסביר לי פעם אחד המתרגמים הרשמיים שזורסו אלי. „כל אורח יודע זאת ולכן ישנה משמעת כזו.“ אולם תיאורתי לעצמי שלא רק המשמעת האזרחית אחראית לנקיון ולסדר המדהים כמעט. הייתי צריך לחכות עד לביקורי בבית-המשפט כדי שאשמע על הסיבה ה־אחרת: הפחד מפני החוק.

חוליגאן ועונשו

במשפט הסובייטי קיים המונח „חוליגאן“. ישנן סברות רבות על מקורה של מלה זו. ידוע כי ב־1890 הטיל פושע אירי, בשם הוליאגאן, את מוראו על רובעים שלמים של לונדון. אנשי כנופייתו כונו חוליגאנים, הפכו לשמדבר בעולם הפשע. סברה אחרת היא כי מקור „חוליגאן“ הרוסי בדמות מתוך סיפור מצוייר, בשם הוליאגאן העלוי, שהופיעה בעתון גיוריורקי. שותפו לפשע של הוליאגאן העלוי היה גרמני בשם שניידר, שביטא את השם כ„חוליגאן“. המונח פשט באירופה, וחדר לרוסיה.

בחוק הסובייטי מוגדר החוליגאן כאדם המפר את סדרי החברה, מתוך אמונה בכוח האלים שלו, לעומת משמעתה של החברה. בעד חוליגאניזם, מטיל החוק עונשים כבדים. אם אדם משתכר, למשל, ושוכב בשקט בי־סנית-רחוב, אין מענישים אותו; אולם אם הוא „מתנהג בתקיפות“ — שר בקול רם, צועק ברחוב, מפריע לעוברים ושבים — הוא כבר נחשב לחוליגאן ומובא למשפט. העונש: 20 רובל (ארבע ל"י) קנס או שבוע עבודת-פרך. אם אורח מחליט לצפצף על החוק העירוני,

בחממה אילנה נוימן. חברת קבוץ צת משמרות, עוברת בין שתילי המלפפונים של קולחוז סטאלין. בגלל חקור וחטט, מגדלים ברוסיה ירק זה בחממה.